

SA EXAM PAPERS This Paper was downloaded from SAEXAMPAPERS
SA's Leading Past Year

Exam Paper Portal

You have Downloaded, yet Another Great Resource to assist you with your Studies 😊

Thank You for Supporting SA Exam Papers

Your Leading Past Year Exam Paper Resource Portal

Visit us @ www.saexampapers.co.za

**SA EXAM
PAPERS**

SA EXAM PAPERS
Proudly South African

basic education

Department:
Basic Education
REPUBLIC OF SOUTH AFRICA

NATIONAL SENIOR CERTIFICATE

GIREIDI YA 12

TSHIVENDA LUAMBO LWA U ENGEDZA LWA U THOMA (FAL)

BAMMBIRI LA U THOMA (PI)

LARA 2025

TSUMBANDILA YA U MAKA

MARAGA: 80

Tsumbandila iyi ya u maka i na masiatari a 7.

KHETHEKANYO YA A: THOLOKANYONDIVHO

MBUDZISO 1

TSHIBVELEDZWA TSHA A

- 1.1 Ndi tshikolo tsha Denga. ✓ (1)
- 1.2 - U ya bungani vha sa fhedzi. ✓
- Vhana vho vha vha tshi khou shela na u tanza. ✓
- Mugidimo wa u ya bungani nga luvhilo lwa ndadzi. ✓
(Phindulo mbili fhedzi) (2)
- 1.3 Ndi musi tshivhalo tsha vhane vha khou vha isala tshi tshi vho engedzea.
Goloi dzo vha dzi si tsha lingana vhalwadze. ✓✓ (2)
- 1.4 Ndi masimba na malegere zwe vhana vha la./ Mulimo. ✓✓ (2)
- 1.5 Ndi u vhidza ambulentse ya isa vhana vhuongeloni. ✓✓ (2)
- 1.6 Vhutanzi ha thodisiso yo itwaho. ✓✓ (2)
- 1.7 Ho vha ho vuwa khakhathi. ✓✓ (2)
- 1.8 Ho vha na tshitereke na u latekanywa ha zwiliwa. ✓✓ (2)
- 1.9 - Zwi toda u farisana ha vhabebi na vhadededzi u vhudza vhana zwine vha tea u renga zwiphazani na zwine vha sa tee u renga. ✓
- Zwi toda uri zwiliwa zwi toliwe. ✓ [Na dziñwe phindulo dzi pfalaho] (2)
- 1.10 C/hu songo tsha rengiswa zwiliwa zwikoloni na tsini na zwikolo. ✓ (1)
- 1.11 Ndi u tsiredza lushaka nga murahu ha musi ho vha na vhana vho lovhaho. ✓✓ (2)
- 1.12 - Vha nga eletshedzwa u tevhedza mulayo u kwamaho zwa mabindu. ✓
- Vha vhe na vhusedzi kha zwine vha rengisa. ✓
(Na dziñwe phindulo dzi pfalaho.) (2)
- 1.13 - Ndo vha ndi tshi nga thoma linwe bindu li si la zwiliwa. ✓
- Ndo vha ndi tshi do redzhisitara bindu langa. ✓
(Na dziñwe phindulo dzi pfalaho.) (2)

TSHIBVELEDZWA TSHA B

- 1.14 U khou lidza kaṡara na u sea.√√ (2)
- 1.15 Kha vhaswa na vhathu vha no takalela muzika. √√ (2)
- 1.16 Zwi na mbuelo ngauri kha vhaṡwe ndi buḁo/mushumo. √
Zwi a mvumvusa, zwa ḁisa mutakalo.√
(Na dziṡwe phindulo dzi pfalaho.) (2)

TḂHANGANYELO YA KHETHEKANYO YA A: 30

KHETHEKANYO YA B: MANWELEDZO/SAMARI**MBUDZISO 2****TSHIBVELEDZWA TSHA C**

KHOTHESHENI		MBUNO	
1	'Mugudi a songo itaho khumbelo ya u tangedzwa nga tshifhinga u ya vha na ndado ya u sa divha zwine a fanela u ita musi o no wana mvelele dzawe.'	1	Hu ya vha na u dāda kha mugudi a songo itaho khumbelo ya u tangedzwa nga tshifhinga. ✓
2	'U sa ita khumbelo ya u tangedzwa nga tshifhinga zwi nga u rambela mavemu vhane vha nga u fhura tshelede, vha u fhulufhedzisa vhudzulo na u tangedziwa kha dziyunivesithi.'	2	Hu ya vha na vhufhura ha u badeliswa dzitshelede dza zwithu zwi siho. ✓
3	'Sa mugudiswa ni nga diwana ni tshi khou fhedza tshifhinga tshilapfu no dzula hayani hu si na hune na do tangedzwa hone.'	3	Mugudi u ya fhedza tshifhinga tshilapfu o dzula hayani a sa tangedzwi. ✓
4	'Mbilu na yone i vha i tshi khou vhavha nga u kolelwa nga avho vho no tangedzwaho.'	4	Mugudi u ya vha isala nga u kolelwa nga vho no tangedzwaho. ✓
5	'U sa tangedzwa musi wo phasa gireidi ya 12 zwi vhangela matshudeni mutsiko wa muhumbulo.'	5	Mugudi a sa tangedzwa u ya farwa nga mutsiko wa muhumbulo. ✓
6	'Miloroyotheyemugudiswa a vha e nayo ha tsha i swikelela.'	6	Mugudi u ya balelwa u swikelela zwe a vha o divheshela. ✓
7	'Khonani dza tsini dzi ya u shavha arali u sa dzheni tshikolo.'	7	U sa dzheni tshikolo khonani dzi ya u tanutshela. ✓

Ndila ya u maka manweledzo/samari
Kha vha avhele maraga nga ndila i tevhelaho:

- Kuavhelwe kwa maraga
  - Maraga dza 7 kha mbuno dza 7 (maraga 1 kha mbuno nthihi.)
  - Maraga 3 dza luambo.
  - Thanganyelo ya maraga: 10
- Kuavhelwe kwa maraga dza luambo musi mulingiwa a songo tou kopolola zwo ralo:
  - Mbuno 1–3 hu si na vhukhaki: maraga 1
  - Mbuno 4–5 hu si na vhukhaki: maraga 2
  - Mbuno 6–7 hu si na vhukhaki: maraga 3

- Kuavhelwe kwa maraga dza luambo musu mulingiwa o tou kopolola zwo ralo:
  - Khothesheni dza 6–7: a hu na maraga dza luambo.
  - Khothesheni dza 1–5: maraga 1 ya luambo.

PFESANI:

- Tshivhalo tsha maipfi
  - Vhatoli/Vhamaki vha tea u sedzulusa tshivhalo tsha maipfi o shumiswaho.
  - Vha songo tusa maraga arali mugudi/mulingiwa a songo sumbedza/nwala tshivhalo tsha maipfi o shumiswaho naho hu na vhukhaki kha tshivhalo tsha maipfi o shumiswaho. Arali tshivhalo tsha maipfi tsho pfukiswa, kha vha vhale u swika kha mutala wo teaho wa u fhedzisa, vha si tsha didina nga u maka itsho tshipida tsho salaho tsha manweledzo/samari.

THANGANYELO YA KHETHEKANYO YA B: 10

**KHETHEKANYO YA C: ZWIVHUMBEO NA MILAYO YA KUSHUMISELE
KWA LUAMBO**

MBUDZISO 3: KHUNGEDZELO

TSHIBVELEDZWA TSHA D

- 3.1 Tshilidzi tshikolo tsho khetheaho. / Ri vho makone kha luambo lwa zwanda. ✓ (1)
- 3.2 Kha vha fumi vha u thoma u swika. ✓ U kunga. ✓ (2)
- 3.3 Nga nomboro dza lutingo ✓ na imeili. ✓ (0724442100 na tshilidzi12@gmail.com). (2)
- 3.4 Vhathu vhothe vhane vha vha na lutamo lwa u guda luambo lwa zwanda ngauri vha kona u ambedzana na muthu muñwe na muñwe. ✓✓ (2)
- 3.5 B/vhathu vhothe. ✓ (1)
- 3.6 - U sumbedza uri na vhone ndi vhathu sa muñwe na muñwe. ✓
- Vha tea u dzhielwa ntha kha zwiimiswa zwothe zwa muvhuso na mahayani. ✓
(Na dziñwe phindulo dzi pfalaho.) (2)
- [10]**

MBUDZISO 4: KHATHUNI

TSHIBVELEDZWA TSHA E

- 4.1 Mushumo muswa/Zwiliwa. ✓ (1)
- 4.2 Vha nduni/vha mushumoni. Ri khou vhona tshixwatudzi na tafula. ✓✓ (2)
- 4.3 Ndi u duba ha vhutsi kha fureme 2. ✓✓ (2)
- 4.4 C/u vha na lutamo lwa zwiliwa. ✓ (1)
- 4.5 U awela/u digeda/u furesa/u takala. ✓✓
(Thikhedzo i pfalaho.) (2)
- 4.6 Zwi a bvelela. Vhutshiloni hu na vhathu vhane vha takalela mvelaphanda dza vhañwe. ✓✓
(Na dziñwe phindulo dzi pfalaho.) (2)
- [10]**

MBUDZISO 5: PHUROSA

5.1 TSHIBVELEDZWA TSHA F

- 5.1.1 Mitani. ✓ (1)
- 5.1.2 -Vho Murivha. Vho Murivha vho nelwa nga mvula. ✓
-Khirisimusi. Khirisimusi ya mahola ndo i lela Ngudza. ✓ (2)
- 5.1.3 Zwavhudi. ✓ O renga zwienda zwavhudi. ✓ (2)
- 5.1.4 Nne ndi do wana founu ya u dura. ✓✓ (2)
- 5.1.5 Malindi u funwa nga Nthumeni. ✓✓ (2)
- 5.1.6 tshifhiwa. ✓ Khotsi anga vho mpha tshifhiwa tsha khirisimusi. ✓ (2)
- 5.1.7 B/U takala. ✓ (1)
- 5.1.8 Khirisimusi iyo ndi do i hangwa. ✓✓ (2)

5.2 TSHIBVELEDZWA TSHA G

- 5.2.1 Libulafhethu. ✓✓ (2)
- 5.2.2 bebwa. ✓ Masindi o bebwa nga Vho Muofhe. ✓ (2)
- 5.2.3 Uri. ✓ Ndi a vhala uri ndi phase. ✓ (2)
- [20]

THANGANYELO YA KHETHEKANYO YA C: 40
MARAGAGUTE: 80

